

Rafał Stankiewicz
Uniwersytet Warszawski

PYTANIA PREJUDYCJALNE DO TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ A POLSKIE SĄDOWNICTWO ADMINISTRACYJNE (ZAGADNIENIA WYBRANE)

1. WPROWADZENIE

Polskie sądownictwo zostało włączone do systemu sądownictwa unijnego. Jednym z zadań tego systemu jest zachowanie wspólnotowego charakteru przepisów prawa traktatowego i zapewnienie, że będą miały takie same znaczenie, niezależnie od okoliczności w jakich zostaną zastosowane¹. Dotrzymanie tych reguł służy realizacji zasady bezpośredniego skutku prawa wspólnotowego i powiązanej z nim zasady pierwszeństwa tego prawa². W związku z tym, w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej³ przewidziano wiele istotnych instrumentów do urzeczywistnienia tych celów. Jednym z nich jest mechanizm zadawania pytań prejudycjalnych do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej⁴.

Procedura prejudycjalna stanowi podstawowy mechanizm prawa unijnego, który stwarza możliwość zapewnienia jego jednolitej wykładni i stosowania we wszystkich państwach członkowskich. Sprzyja jego efektywności i unikaniu rozbieżnych ocen w zakresie podobnych sytuacji⁵. Istotą pytania prejudycjalnego jest zapewnienie jednolitej wykładni i stosowania prawa Unii Europejskiej na terytorium wszystkich państw członkowskich. Z pytaniem prejudycjalnym może, na podstawie art. 267 TFUE, wystąpić każdy sąd krajowy, jeśli w związku z konkret-

¹ Wyrok Trybunału z dnia 16 stycznia 1973 r. w sprawie 166/73, *Rheinmühlen-Düsseldorf przeciwko Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, European Court Reports 1974, s. 00033, pkt 14.

² A. Wróbel, *pytania prawne sądów państw członkowskich do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (Sądu Pierwszej Instancji)*, [w:] *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, red. A. Wróbel, Kraków 2005, s. 777.

³ Dalej również: TFUE.

⁴ Dalej również: TSUE oraz „Trybunał”.

⁵ R. Stefanicki, *Procedura orzeczenia wstępnego w służbie jednolitej wykładni prawa wspólnotowego (w trybie art. 234 Traktatu)*, „Przeegląd Sądowy” 2004, nr 2, s. 118 i n.

nym, toczonym na jego forum sporze pojawi się zagadnienie dotyczące wykładni unijnego prawa pierwotnego lub też ważności i wykładni aktów przyjętych przez instytucje, organy lub jednostki organizacyjne Unii Europejskiej. W sytuacji, gdy konieczność wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym pojawi się w sprawie zawilej przed sądem krajowym, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, sąd ten jest jednak zobowiązany wnieść sprawę do TSUE. Jak wskazuje E. Wojtaszek-Mik, instytucja pytania prejudycjalnego „służy ochronie praw jednostki w toku całego postępowania przed sądem krajowym”⁶.

Postępowanie o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym stanowi forum współpracy między sądem krajowym, przed którym toczy się postępowanie w sprawie, a TSUE. Dzięki kompetencji wynikającej z normy traktatowej sąd krajowy może zwrócić się do TSUE z wnioskiem o dokonanie wykładni aktów prawa unijnego lub o stwierdzenie, czy taki akt prawa jest ważny⁷.

Postępowanie to jest powszechnie uznawane za aksjologicznie najważniejsze w systemie postępowań toczonych przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej⁸. Jak wskazuje A. Wróbel, na uwagę zasługują nie tylko doniosłe konsekwencje prawne orzeczeń TSUE, wydanych w wyniku tego postępowania, lecz także konsekwencje polityczno-prawne, w tym ich znaczenie dla zmniejszenia deficytu demokratycznego w UE i poszerzenia zakresu oraz umocnienia ochrony praw człowieka⁹. Niniejszy artykuł będzie dotyczył wyłącznie problematyki wnoszenia pytań prejudycjalnych przez sądy administracyjne. Zauważalne jest, że przeważają one liczbowo wśród wszystkich pytań przedstawianych przez polskie sądy.

Analiza pytań prejudycjalnych składanych przez sądy polskie od momentu przystąpienia RP do UE, czyli od dnia 1 maja 2004 r., pozwala na wysnucie kilku wniosków. Po pierwsze, początkowo niła ich liczba stopniowo wzrasta. Warto wskazać, że na stronie internetowej Naczelnego Sądu Administracyjnego¹⁰ zawarto informację, że w chwili obecnej (tj. do dnia 31 października 2015 r.) Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej rozpatrzył 54 pytania prejudycjalne polskich sądów administracyjnych (Naczelnego Sądu Administracyjnego i wojewódzkich sądów administracyjnych). Świadczy to pozytywnie o stopniowym „oswajaniu się” sędziów polskich z tym instrumentem prawa unijnego. W zdecydowanej większości pytania prejudycjalne są składane przez sądy administracyjne. Aktywny w tej materii jest zwłaszcza NSA, który złożył 35 spośród wszystkich polskich pytań w tym zakresie.

⁶ E. Wojtaszek-Mik, *Funkcja instytucji pytań prejudycjalnych*, [w:] *Pytanie prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich*, red. M. Wąsek-Wiaderek, E. Wojtaszek-Mik, Warszawa 2007, s. 19.

⁷ M. Szpunar, komentarz do art. 267 TFUE, [w:] *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz*, t. III, red. A. Wróbel, Warszawa 2012, s. 374.

⁸ M. A. Dausen, *Das Vorabentscheidung nach Artikel 177 EG-Vertrag*, München 1995, s. 50 i n.

⁹ A. Wróbel, *pytania prawne...*, s. 782.

¹⁰ Por. informacje na stronie internetowej: <http://www.nsa.gov.pl/pytania-prejudycjalne-wsa-i-nsa.php>.

2. PODSTAWA PRAWNA DO ZADANIA PYTANIA PREJUDYCJALNEGO

Zasadnicza regulacja dotycząca pytań prejudycjalnych znajduje się w art. 267 TFUE. Przewidziano w nim, że TSUE może orzec w trybie prejudycjalnym w ściśle określonych przypadkach. W aspekcie przedmiotowym pytanie wstępne może dotyczyć wykładni prawa pierwotnego Unii Europejskiej, ważności i wykładni aktów przyjętych przez instytucje UE oraz Europejski Bank Centralny. Dodatkowo, w zakres pytania może wchodzić kwestia wykładni statutów instytucji powołanych aktem Rady Unii Europejskiej, jeżeli jest to przewidziane w tych statutach. W aspekcie podmiotowym, upoważnionym do zadania pytania jest sąd państwa członkowskiego. Może, a w pewnych sytuacjach musi, zwrócić się do TSUE, jeżeli uzna, że rozpatrzenie tego pytania przez Trybunał stanowi warunek niezbędny do wydania wyroku w formie orzeczenia w sprawie zawisłej przed nim¹¹.

Trybunał Sprawiedliwości UE jest właściwy do orzekania w trybie prejudycjalnym o wykładni traktatów oraz o ważności i wykładni aktów przyjętych przez instytucje, organy lub jednostki organizacyjne Unii. W przypadku, gdy pytanie z tym związane jest podniesione przed sądem jednego z państw członkowskich, sąd ten może, jeśli uzna, że decyzja w tej kwestii jest niezbędna do wydania wyroku, zwrócić się do Trybunału z wnioskiem o rozpatrzenie tego pytania.

W razie, gdy takie pytanie jest podniesione w sprawie zawisłej przed sądem krajowym, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, sąd ten jest zobowiązany wnieść sprawę do Trybunału.

Ze względu na zakres artykułu, kwestia zadawania pytań prejudycjalnych zostanie omówiona na podstawie art. 267 TFUE oraz orzecznictwa Trybunału w tej materii.

3. TERMIN „SĄD PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO”

Podmiotami uprawnionymi do inicjowania trybu prejudycjalnego są jedynie sądy państw członkowskich. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (podobnie jak i poprzednie traktaty) nie definiuje jednak terminu sąd. Tę „lukę” w dużym stopniu stara się wypełnić orzecznictwo Trybunału, na podstawie którego można sformułować kilka ogólnych zasad.

¹¹ Wyrok Trybunału z dnia 19 października 1995 r. w sprawie C-111/94, *Job Centre Coop. ARL*, European Court Reports 1995, s. I-3361, pkt 34.

W orzeczeniu w sprawie *Corbiau* Trybunał stwierdził, że termin „sąd” należy uznać za termin prawa wspólnotowego, oznaczający „władzę, która działa jako strona trzecia wobec organu, który wydał decyzję stanowiącą przedmiot postępowania w sprawie”¹². W związku z tym przepisy prawa wewnętrznego państw członkowskich nie są miarodajne w uznaniu organu krajowego za sąd lub trybunał w rozumieniu art. 267 TFUE. Warto zaznaczyć, że propozycja Rzecznika Generalnego, zawarta w opinii w sprawie *François de Coster*¹³, by odwołać się jednak do przepisów prawa krajowego w tej materii, została odrzucona przez Trybunał. Z kolei, w orzeczeniu w sprawie *Abrahamsson*¹⁴, Trybunał dokonał głębszej analizy rozważanego pojęcia. Organ państwowy, uznany za sąd państwa członkowskiego, powinien spełniać takie kryteria jak utworzenie go na podstawie prawa publicznego, stały charakter działalności, obowiązkowa jurysdykcja, rozstrzyganie w procedurze spornej na podstawie norm prawnych oraz niezawisłość¹⁵. Jednakże Trybunał nie trzyma się sztywno tychże zasad, wskazując przy tym, że tradycyjne pojęcie sądu krajowego nie jest właściwe na użytek stosowania prawa unijnego. Dopuszcza więc czasami pytania od organów usytuowanych poza władzą sądowniczą bądź też prowadzących postępowanie nieoparte na zasadzie kontrydiktoryjności¹⁶, jak również od organów niespełniających wymogu niezależności¹⁷. Wynika więc z tego, że Trybunał podchodzi do każdej sytuacji *ad casum*, nie formułując wiążących definicji „sądu Państwa Członkowskiego”.

4. POLSKIE SĄDY ADMINISTRACYJNE JAKO SĄDY W ROZUMIENIU ART. 267 TFUE

Wskazane w orzecznictwie unijnym cechy organów sądowych pozwalają na zakwalifikowanie polskich sądów administracyjnych do tej kategorii organów

¹² Wyrok Trybunału z dnia 30 marca 1993 r. w sprawie C-24/92, *Pierre Corbiau przeciwko Administration des Contributions*, European Court Reports 1993, s. I-1277.

¹³ Wyrok Trybunału z dnia 29 listopada 2001 r. w sprawie C-17/00, *F. de Coster przeciwko College des Bourgmestre et Echevins de Watermael-Boitsfort*, European Court Reports 2001, s. I-09445, pkt 46.

¹⁴ Wyrok Trybunału z dnia 6 lipca 2000 r. w sprawie C-407/98, *Katarina Abrahamsson and Leif Andersson przeciwko Elisabet Fogelqvist*, European Court Reports 2000, s. I-5539, pkt 29.

¹⁵ Szczegółowa analiza m.in. w: M. Taborowski, *Pojęcie „sąd” lub „trybunał” w rozumieniu art. 234/177 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską*, [w:] *Szkice z prawa Unii Europejskiej*, t. I: *Prawo instytucjonalne*, red. E. Piontek, A. Zawidzka, Kraków 2003, s. 247–295.

¹⁶ Wyrok Trybunału z dnia 29 listopada 2001 r. w sprawie C-17/00, *Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft mbH v. Bundesbaugesellschaft Berlin mbH*, European Court Reports 1997, s. I-4961, pkt 31.

¹⁷ Wyrok Trybunału z dnia 21 marca 2000 r. w sprawie C-110/98 do C-147/98 *Gabalfrisa SL i inni przeciwko Agenda Estatal de Administration*, European Court Reports 2000, s. I-01157, pkt 67.

publicznych, co do których zastosowanie znajdzie art. 267 TFUE. Jak się wydaje jednakże, w pewnych sytuacjach wojewódzkie sądy administracyjne nie będą spełniały przesłanek, jakie Trybunał zawarł w sprawie *Abrahamsson*, zatem ich uprawnienie do zadania pytania prejudycjalnego w jakimś konkretnym przypadku może być niedopuszczalne. Takim przykładem jest występowanie tego sądu jako strona w zakresie uregulowanym w ustawie z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki¹⁸. Istotnym zagadnieniem wydaje się określenie – na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnym (dalej również: „p.p.s.a.”)¹⁹ – sądu, który jest zobligowany do zadawania pytań Trybunałowi. TFUE posługuje się terminem „sąd”, „od którego orzeczeń nie przysługują środki zaskarżenia”, choć nie definiuje go. Pomocna jest w tym miejscu doktryna, która sformułowała dwie teorie. Szerzej o nich, poniżej.

Zgodnie z teorią abstrakcyjną (instytucjonalną) obligatoryjne zadawanie pytań prejudycjalnych dotyczy sądów, które, opierając się na właściwości ogólnej, należą do sądów ostatniej instancji²⁰. Przekładając te założenia na grunt polskiego sądownictwa administracyjnego, takim sądem byłby wyłącznie Naczelny Sąd Administracyjny. Jednakże analiza orzecznictwa Trybunału wskazuje, że szerszą aprobatę uzyskała druga teoria – teoria konkretna (funkcjonalna)²¹. W sprawie *Costa przeciwko E.N.E.L*²² stronie nie przysługiwał środek zaskarżenia tylko ze względu na niską wartość przedmiotu sporu. Trybunał uznał, że istotne jest poszukiwanie sądu ostatniej instancji w danej sprawie, mimo że w innych wypadkach orzeczenia sądu będą mogły być zaskarżane. Pogląd taki umożliwiłby rzeczywiste stosowanie zasady jednolitości prawa UE. Należy jednak zaznaczyć, że sąd krajowy nie może samodzielnie orzec o nieważności przepisu prawa unijnego. W takim przypadku nie mają racji bytu powyższe teorie, gdyż sąd będzie zobligowany do zadania pytania wstępnego w danej sprawie niezależnie od jego pozycji ustrojowej²³. Na gruncie prawa polskiego sądem kwalifikowanym przez teorię konkretną będzie Naczelny Sąd Administracyjny, jak również w pewnych sytuacjach wojewódzki sąd administracyjny. Nie ma wątpliwości, że w sprawach, w których od orzeczeń wojewódzkich sądów administracyjnych przysługuje śro-

¹⁸ Dz.U. nr 179, poz. 1843, ze zm.

¹⁹ Dz.U. nr 153, poz. 1270, ze zm.

²⁰ A. Wróbel, *pytania prawne...*, s. 803.

²¹ Por. także: A. Domańska, *Wystąpienie sądu krajowego z pytaniem prejudycjalnym w sprawach administracyjnych*, [w:] *Pytanie prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich*, red. M. Wąsek-Wiaderek, E. Wojtaszek-Mik, Warszawa 2007, s. 102 i n.

²² Wyrok Trybunału z dnia 16 lipca 1994 r. w sprawie 6/64, *Costa przeciwko Ente Nazionale Energia Elettrica*, European Court Reports 1964, s. 585.

²³ A. Wróbel, *pytania prawne...*, s. 792. Przedstawioną tezę zawarto w wyroku Trybunału z dnia 22 października 1987 r. w sprawie 314/85, *Foto-Frost przeciwko Hauptzollamt Labeck Ost*, European Court Reports 1987, s. 4199.

dek zaskarżenia (art. 173 p.p.s.a.), sąd ten nie będzie sądem ostatniej instancji, na którym spoczywa obowiązek wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym.

Istotne wątpliwości dotyczą ewentualnego zwrócenia się do TSUE w postępowaniu, które nie zmierza do rozstrzygnięcia sporu, lecz jedynie do dokonania wykładni prawa lub wyjaśnienia innych kwestii o charakterze prejudycjalnym w ramach stosowania prawa krajowego. Można tutaj wskazać na ewentualne zastosowanie art. 187 p.p.s.a.²⁴ lub art. 15 § 1 pkt 2 p.p.s.a.²⁵. Nie wydaje się, aby sam fakt, że wskazane bezpośrednio powyżej postępowania wynikające z art. 187 p.p.s.a. i art. 15 § 1 pkt 2 p.p.s.a. mają mniej lub bardziej abstrakcyjny charakter, a ich ewentualne skutki mogą dotyczyć także osób trzecich, mógł przesądzać o niedopuszczalności zwrócenia się z wnioskiem o wydanie orzeczenia prejudycjalnego²⁶. Należy wyrazić stanowisko, że „wyrokiem” w rozumieniu art. 267 TFUE jest także rozstrzygnięcie sporu między stronami. Istotne jest jednak, aby rozstrzygnięcia tego sądu były wiążące w danej sprawie, tak jak ma to miejsce w przypadku zagadnień prawnych przekazywanych do NSA (art. 187 § 2 p.p.s.a.). Trzeba poprzeć pogląd M. Szpunara, że jest wskazane, aby w przypadku, w którym orzeczenie interpretacyjne jest wydawane w konkretnej sprawie, organ orzekający (zamierzając wystąpić do TSUE z pytaniem prejudycjalnym) wykorzystał proceduralną możliwość przejścia sprawy do rozpoznania (art. 187 § 3 p.p.s.a.)²⁷. Przejście sprawy do rozpoznania nie stanowi jednak przesłanki dopuszczalności zwrócenia się z wnioskiem do TSUE²⁸.

Należy zaznaczyć, że obowiązek omawianej kategorii sądów do zadawania pytań w trybie prejudycjalnym nie jest absolutny. Rozstrzygając zawisły przed nim spór na podstawie prawnie wiążących regulacji prawa unijnego, sąd może wskazać na dwa typy okoliczności, które zwolnią go z obowiązku wyrażonego w art. 267 TFUE.

Zgodnie z doktryną *acte éclairé*, zadanie pytania przez sąd, od którego orzeczenia nie przysługuje środek zaskarżenia, może być pozbawione celu. Sytuacja taka ma miejsce, gdy kwestia prawna, podniesiona w pytaniu, jest materialnie

²⁴ Zgodnie z art. 187 § 1 p.p.s.a., jeżeli przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej wyłoni się zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, Naczelny Sąd Administracyjny może odroczyć rozpoznanie sprawy i przedstawić to zagadnienie do rozstrzygnięcia składowi siedmiu sędziów tego sądu.

²⁵ Zgodnie z art. 15 § 1 pkt 2 p.p.s.a. Naczelny Sąd Administracyjny podejmuje uchwały mające na celu wyjaśnienie przepisów prawnych, których stosowanie wywołało rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych.

²⁶ Por. także w: M. Szpunar, komentarz do art. 267 TFUE..., s. 383. Maciej Szpunar wskazuje: „nawet jeżeli sąd krajowy – w ramach tego rodzaju postępowań – nie stosuje prawa unijnego i jest powołany wyłącznie do interpretacji prawa wewnętrznego, to powinien mieć możliwość uzyskania wskazówek co do wykładni lub ważności prawa UE – np. w celu ustalenia zakresu jego zastosowania lub dokonania prounijnej wykładni” – por.: *ibidem*.

²⁷ M. Szpunar, komentarz do art. 267 TFUE..., s. 384.

²⁸ *Ibidem*.

identyczna z kwestią, która była przedmiotem orzeczenia wstępnego w podobnego rodzaju sprawie²⁹. Jednocześnie, jeżeli sądy państwa członkowskiego mimo to decydują się na zadanie pytania, Trybunał jest zobowiązany do udzielenia odpowiedzi³⁰. Taka konstrukcja może stanowić swoistą „pułapkę” dla sądu krajowego, który z poprzedniego orzeczenia, traktującego kwestię podobną do tej, która zaistniała przed sądem, może wysnuć nieodpowiednie wnioski interpretacyjne. W sprawie *Köbler*³¹ sekretarz Trybunału wskazał austriackiemu naczelnemu sądowi administracyjnemu rozstrzygnięcie w analogicznej kwestii³². Sąd austriacki wycofał pytanie, ale orzekł inaczej niż w przywołanym wyroku, niekorzystnie dla pana *Köblera*, co skutkowało skargą o odszkodowanie za błędy sądu krajowego. Trybunał potwierdził następnie błędną wykładnię zastosowaną przez sąd.

Rzymska zasada *clara non sunt interpretanda* znajduje swój wyraz w doktrynie *acte clair*. W orzeczeniu w sprawie *CILFIT*³³ Trybunał wskazał cechy, które czynią zastosowanie prawa wspólnotowego tak oczywistym, że przedstawienie pytania wstępnego nie jest konieczne. Trybunał podkreślił wymóg ustalenia brzmienia danego przepisu na podstawie analizy wersji językowych, następnie wzięcie pod uwagę specyfiki terminologii wspólnotowej. Ostatnim warunkiem jest interpretacja w kontekście całego *acquis communautaire*. Spełnienie wyżej podanych kryteriów jest niewątpliwie trudne, co czyni zastosowanie doktryny *acte clair* kwestią problematyczną. Jak się wydaje, sądy polskie powinny unikać jednak stosowania tej doktryny, przynajmniej przez pewien „okres przejściowy”, co może pozytywnie wpłynąć na zbliżenie krajowych linii orzeczniczych³⁴. Należy dodać, że sąd nie może powoływać się na tę doktrynę, gdy pytanie dotyczy nieważności aktu prawa pochodnego³⁵.

²⁹ M. Kornilowicz, *Orzeczenia prejudycjalne Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich*, [w:] *Wymiar sprawiedliwości Unii Europejskiej. Wybrane zagadnienia*, red. M. Perkowski, Warszawa 2003, s. 217.

³⁰ Wyrok Trybunału w połączonych sprawach 28-30/62, *Da Costa en Schaake NV, Jacob Meijer NV, Hoechst-Holland przeciwko Netherlands Inland Revenue Administration*, European Court Reports 1963, s. 31.

³¹ Wyrok Trybunału z dnia 30 września 2003 r. w sprawie C-224/01, *Gerhard Köbler przeciwko Republik Österreich*, European Court Reports 2003, s. I-10239.

³² Wyrok Trybunału z dnia 15 stycznia 1998 r. w sprawie C-15/96, *Kalliope Schöning-Kougebetopoulou przeciwko Freie und Hansestadt Hamburg*, European Court Reports 1998, s. I-41.

³³ Wyrok w sprawie 283/81 *Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v. Ministry of Health*, ECR [1982], s. 3415.

³⁴ W. Szacki, *Doktryna acte clair a interpretacja i stosowanie prawa wspólnotowego w państwach Unii Europejskiej*, [w:] *Szkice z prawa Unii Europejskiej*, t. I: *Prawo instytucjonalne*, red. E. Piontek, A. Zawadzka, Kraków 2003, s. 352.

³⁵ Szerzej na ten temat: E. Piontek, *Doktryna acte clair a interpretacja i stosowanie prawa wspólnotowego w państwach Unii Europejskiej*, [w:] *Prawo polskie a prawo Unii Europejskiej*, red. E. Piontek, Warszawa 2003, s. 111 i n.

Kwestią oczywistą jest fakt, że obowiązek zadania pytania prejudycjalnego do Trybunału nie powstaje, gdy pytanie nie ma żadnego związku ze sprawą będącą przedmiotem postępowania przed sądem³⁶. Z kolei, naruszenie obowiązku zadania pytania może być potraktowane jako podstawa do wszczęcia postępowania w związku z naruszeniem traktatu przez państwo członkowskie.

Następnym problemem jest kwestia odniesienia pytań prejudycjalnych do stosowania instytucji skargi kasacyjnej. Konstrukcja skargi kasacyjnej zakłada zwiążanie Naczelnego Sądu Administracyjnego naruszeniem wyznaczonym w jej treści. Jeżeli brak w niej zarzutu nieprawidłowej wykładni bądź zastosowania prawa unijnego, Naczelny Sąd Administracyjny nie może wyjść poza jej treść (art. 183 § 1 p.p.s.a.)³⁷. Takie wnioski stoją jednak w sprzeczności z fundamentalną zasadą pierwszeństwa prawa unijnego, którą sformułowano w orzeczeniu *Costa przeciwko E.N.E.L.*³⁸. Jak zauważa się w literaturze przedmiotu, w takim wypadku Naczelny Sąd Administracyjny będzie musiał uznać sprzeczność decyzji administracyjnej z prawem unijnym w zasadzie „z urzędu”³⁹.

5. PRAWA STRONY W KWESTII ZADANIA PYTANIA PREJUDYCJALNEGO. KONSEKWENCJE PRAWNE

Przywoływany wielokrotnie art. 267 TFUE zawiera zamknięty katalog podmiotów uprawnionych do zadawania pytania prejudycjalnego, nie wskazując przy tym żadnych uprawnień dla stron postępowania krajowego. Jak wskazuje orzeczenie w sprawie *Salonia*⁴⁰, sąd może przedstawić pytanie pomimo sprzeciwu stron. Co więcej, „strony nie mogą zmienić jego brzmienia, ani sprawić, by zostało one uznane za niepozostające w związku z postępowaniem”⁴¹. Nieistotny z prawnego punktu jest też zarzut niemożliwości ustosunkowania się strony co do przedmiotu pytania⁴².

³⁶ Wyrok Trybunału z dnia 17 maja 1994 r. w sprawie C-186/90, *Giacomo Durighello przeciwko Istituto Nazionale Della Providenza Sociale*, European Court Reports 1991, s. I-5773.

³⁷ Por. szerzej: J. Drachal, A. Wiktorowska, R. Stankiewicz, komentarz do art. 183 p.p.s.a., [w:] *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi*, red. R. Hauser, M. Wierzbowski, Warszawa 2015, s. 705 i n.

³⁸ Wyrok Trybunału z dnia 16 lipca 1994 r. w sprawie 6/64, *Costa przeciwko Ente Nazionale Energia Elettrica*, European Court Reports 1964, s. 585.

³⁹ M. Kornilowicz, *Orzeczenia prejudycjalne...*, s. 205.

⁴⁰ Wyrok Trybunału w sprawie 126/80, *Maria Salonia przeciwko Giorgio Poidomani and Francesca Goglio*, European Court Reports 1981, s. 1563.

⁴¹ Wyrok Trybunału z dnia 9 grudnia 1965 r. w sprawie 44/65 *Hessische Knappschaft przeciwko Maison Singer et Fils*, European Court Reports 1965, s. 00965.

⁴² Wyrok Trybunału z dnia 20 października 1993 r. w sprawie C-10/92, *Maurizio Balocchi przeciwko Ministero delle Finanze dello Stato*, European Court Reports 1993, s. I-5105.

Zgodnie z zasadą autonomii proceduralnej, kwestia zaskarżalności postanowienia sądu administracyjnego o zwrócenie się do Trybunału z pytaniem prawnym, rozstrzyga prawo krajowe. W przypadku, gdy orzeczenie, na podstawie którego wniesiono pytanie, zostało zaskarżone i Trybunał został poinformowany o tym przed wydaniem wyroku, Trybunał, jak to miało miejsce w orzeczeniu w sprawie *Chanel*⁴³, może uznać wniosek sądu krajowego za bezprzedmiotowy

Na gruncie prawa polskiego istotne znaczenie ma wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 października 2004 r.⁴⁴. Sąd sformułował w nim tezę, że formę rozstrzygnięcia wniosku strony o wystąpienie do Trybunału o wydanie orzeczenia prejudycjalnego, jak również ewentualną formę przekazania sprawy do Trybunału określa procedura krajowa – ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi⁴⁵. Należy jednak zauważyć, że powyższa ustawa nie zawiera postanowień dotyczących kognicji TSUE. Stosując jednak wnioskowanie *per analogiam*, w kwestii pytań prejudycjalnych zastosowanie mogą mieć przepisy mówiące o przedstawieniu przez sąd w danym postępowaniu pytania prawnego Trybunałowi Konstytucyjnemu⁴⁶. Na podstawie art. 124 § 1 ust. 5 p.p.s.a. jedynie sąd będzie właściwy do zadania takiego pytania⁴⁷.

Zadanie pytania prejudycjalnego będzie stanowiło przeszkodę w dalszym prowadzeniu postępowania. Jednym z rozwiązań może być zastosowanie art. 99 p.p.s.a., tj. możliwość odroczenia posiedzenia na zgodny wniosek stron z ważnej przyczyny. Przy zastosowaniu tej podstawy prawnej strony nie mają uprawnienia do wniesienia zażalenia⁴⁸.

Drugą możliwością jest zawieszenie postępowania. Konstrukcja ta znajduje aprobatę w art. 23 Statutu TSUE⁴⁹. W prawie polskim poprzez analogię do konstrukcji postawienia pytania prawnego Trybunałowi Konstytucyjnemu, zawie-

⁴³ Wyrok Trybunału z dnia 16 czerwca 1970 r. w sprawie 31/68, *SA Chanel przeciwko Cepe-lia Handelsmaatschappij NV*, European Court Reports 1970, s. 404.

⁴⁴ Orzeczenie w sprawie o sygnaturze FSK 571/04, OSP 2005, nr 5, poz. 71. W wyroku tym NSA podkreślił również, że strony i ich pełnomocnicy mogą jedynie wnioskować o skierowanie pytania do Trybunału.

⁴⁵ Dz.U. tj. z 2012 r., poz. 270, ze zm.

⁴⁶ B. Dauter, B. Gruszczyński, A. Kabat, M. Niezgódka-Medek, *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, Kraków 2006, s. 282.

⁴⁷ Należy zauważyć, że problem regulacji prawnej pytań do Trybunału w przepisach polskich, można rozwiązać, opierając się na zasadzie bezpośredniego stosowania TFUE, w tym wypadku art. 267 TFUE. Takie stanowisko zaprezentowano przykładowo w: J. Skrzydło, *Konieczne zmiany w prawie polskim w perspektywie współpracy sądów polskich z Trybunałem Wspólnot*, „Państwo i Prawo” 1996, z. 8, s. 91. Odminną koncepcję zaprezentowano w: C. Mik, *Zasady ustrojowe prawa wspólnotowego a polski porządek konstytucyjny*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 1, s. 36–37.

⁴⁸ O przykładowych przyczynach odroczenia rozprawy w: B. Dauter, B. Gruszczyński, A. Kabat, M. Niezgódka-Medek, *Prawo o postępowaniu...*, s. 240–241.

⁴⁹ Tekst Statutu TSUE dostępny pod adresem: <http://curia.europa.eu/en/instit/txtdocfr/txtse-nvigueur/statut.pdf>.

szenie postępowania może nastąpić na podstawie art. 124 § 1 ust. 5 oraz art. 125 § 1 ust. 1 p.p.s.a. Pierwszy przypadek dotyczy obligatoryjnego zawieszenia postępowania z urzędu, drugi zaś fakultatywnego⁵⁰.

Niezależnie od zastosowanej podstawy prawnej do wniesienia pytania do Trybunału – w związku z tym, że zadanie pytania prejudycjalnego następuje poprzez wydanie postanowienia – stronie przysługuje zażalenie do NSA na podstawie art. 194 § 1 ust. 3 p.p.s.a. Formalnym warunkiem będzie wniesienie zażalenia w terminie siedmiu dni od doręczenia postanowienia, które będzie czyniło zadość wymaganiom pisma w postępowaniu sądowym. Strona powinna również umotywić zażalenie. Analogicznego mechanizmu nie ma w stosunku do zawieszenia postępowania przed NSA.

Stronie będzie przysługiwała możliwość wniesienia odwołania od orzeczenia wojewódzkiego sądu administracyjnego, wydanego, jej zdaniem, bez uwzględnienia odpowiednich norm prawa unijnego⁵¹. Możliwości tej strona nie ma, gdy z pytaniem zwróci się do Naczelnego Sądu Administracyjnego. Trybunał przewiduje w tej kwestii wyłączność procedury krajowej.

6. RODZAJE PYTAŃ PREJUDYCJALNYCH

W świetle art. 267 TFUE należy wyodrębnić dwa typy pytań prejudycjalnych: 1) pytanie o wykładnię prawa europejskiego i 2) pytanie o jego ważność. W pierwszym przypadku, sądy krajowe nie powinny jednak zadawać pytań Trybunałowi, jeżeli przepis prawa unijnego jest wystarczająco jasny, precyzyjny i jego zastosowanie nie budzi wątpliwości (doktryna *acte claire*) oraz, gdy TSUE wydał już wcześniej orzeczenie w sprawie wykładni danego przepisu prawa, które ma zastosowanie także w późniejszych przypadkach (doktryna *acte éclairé*).

W wyroku z dnia 6 października 1982 r. *Srl CILFIT i Lanificio di Gavardo SpA przeciwko Ministrowi Zdrowia*⁵² Trybunał stworzył tzw. formułę *CILFIT* zakładającą, obok dwóch wyżej wymienionych doktryn, że sądy krajowe nie muszą kierować pytań prejudycjalnych także w przypadku, gdy dana kwestia nie jest istotna dla rozstrzygnięcia sporu. W sytuacji, gdy przed sądem krajowym pojawi się zagadnienie dotyczące ważności aktu prawa UE, sąd krajowy może jedynie potwierdzić jego ważność. Zgodnie z orzeczeniem TSUE z dnia 22 paź-

⁵⁰ Na przykład Naczelny Sąd Administracyjny w postanowieniu z dnia 26 lutego 2007 r. (sygn. akt IFZ 66/07) uznał, że postępowanie sądowe w rozumieniu art. 125 § 1 ust. 1 p.p.s.a. obejmuje również postępowanie przed unijnym organem sądowym.

⁵¹ K. Scheuring, *Orzeczenie w trybie prejudycjalnym, praktyczne rozważania na podstawie art. 234 TWE*, [w:] *Stosowanie prawa wspólnotowego w prawie wewnętrznym z uwzględnieniem prawa polskiego*, red. D. Kornobis-Romanowska, Warszawa 2004, s. 127.

⁵² Sprawa 283/81, Legalis.

dziennika 1987 r. w orzeczeniu w sprawie *Foto-Frost przeciwko Hauptzollamt Lübeck-Ost*.⁵³ sądy krajowe nie mogą natomiast samodzielnie orzekać o nieważności aktu prawa UE (tzw. doktryna *Foto-Frost*). W tej materii kompetentnym jest wyłącznie TSUE, któremu można przedstawić pytanie prejudycjalne.

7. SKUTKI ORZECZENIA TSUE

Orzeczenie Trybunału jest prawnie wiążące dla sądu, który zwrócił się z pytaniem prejudycjalnym⁵⁴. Wobec powyższego sąd przy wydawaniu orzeczenia w sprawie przed nim zawisłej musi zastosować przepis prawa wspólnotowego w znaczeniu ustalonym przez ETS lub nie zastosować przepisu prawa wspólnotowego uznanego za nieobowiązujący. W orzecznictwie uznano również, że orzeczenie wiąże inne sądy państw członkowskich, które rozpoznają sprawę w postępowaniu, w którym przedstawiono pytanie prawne⁵⁵.

Problematiczna jest za to koncepcja *erga omnes* orzeczenia TSUE. W przywoływanej już sprawie *SpA* Trybunał stwierdził, że wyrok uznający akt prawa pochodnego za nieważny, wiąże również inne sądy, nie pozbawiając tych organów możliwości zadania pytania prawnego w tej kwestii. W przypadku uznania ważności danego aktu wspólnotowego orzeczenie to wiąże tylko w ramach danego postępowania.

Niezależnie od przedstawionych wyżej zasad interpretacja dokonywana przez Trybunał jest powszechnie traktowana jako najbardziej autorytatywne źródło ustalania kształtu i treści prawa Unii Europejskiej. Wobec powyższego należy uznać, że wyrok w sprawie będzie miał znaczenie w późniejszych orzeczeniach, czego wyraźnym przykładem jest doktryna *acte éclairé*.

Kolejnym zagadnieniem jest skutek czasowy orzeczenia. W orzeczeniu w sprawie *Kühne i Hertz*⁵⁶ Trybunał przewidział możliwość nadzwyczajnego wznowienia postępowania administracyjnego wskutek wydania późniejszego orzeczenia stwierdzającego, że wykładnia zastosowana przez sąd krajowy ostatniej instancji, która doprowadziła do uprawomocnienia się decyzji administra-

⁵³ Sprawa 314/85, Legalis.

⁵⁴ Wyrok Trybunału z dnia 24 czerwca 1968 r. w sprawie 29/68, *Milchkontor przeciwko Hauptzollamt Saarbrücken*, European Court Reports 1969, s. 165; wyrok Trybunału z dnia 3 lutego 1977 r. w sprawie 52/76, *Ligi Benedetti przeciwko. Munari F.LLi.s.a.s.*, European Court Reports 1977, s. 163.

⁵⁵ Wyrok Trybunału z dnia 21 lutego 1991 r. w sprawie C-143/88 i C-92/89 *Zuckerfabrik Süderdithmarschen AG przeciwko Hauptzollamt Itzehoe, Zuckerfabrik Soest GmbH v. Hauptzollamt Paderborn*, European Court Reports 1991, s. I-415.

⁵⁶ Wyrok w sprawie C-453/00 *Kühne & Heitz NV v. Productschap voor Pluimvee en Eiren.*, European Court Reports 2004.

cyjnej, jest niezgodna z prawem unijnym. Organ administracyjny ma obowiązek dokonania kontroli ostatecznej decyzji administracyjnej, gdy zgodnie z prawem krajowym organ ten ma prawo wzruszyć przedmiotową decyzję, zainteresowany zwrócił się do organu administracji bezpośrednio po powzięciu wiadomości o wyroku Trybunału, decyzja ta stała się ostateczna w wyniku orzeczenia sądu krajowego ostatniej instancji lub w świetle później wydanego wyroku ETS, orzeczenie zostało oparte na błędnej wykładni prawa wspólnotowego, dokonanej z pominięciem obowiązku skierowania do Trybunału pytania prejudycjalnego.

Warto zauważyć, że procedura ta nie została przewidziana dla sądów, ale warto wskazać kilka rozwiązań na gruncie prawa polskiego. Artykuł 145 § 1 pkt 5 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego⁵⁷ umożliwia wznowienie postępowania w sprawie zakończonej decyzją ostateczną, jeżeli zagadnienie wstępne zostało rozstrzygnięte przez właściwy organ lub sąd odmiennie od oceny przyjętej przy wydaniu decyzji. Co istotne, wprost do orzeczeń Trybunału, które wpływają na treść wydanej decyzji, odwołuje się art. 240 § 1 pkt 11 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa⁵⁸. a.

W zakresie postępowania przed sądami administracyjnymi nie można doszukiwać się rozwiązań w art. 273 § 2 p.p.s.a. ze względu na brak wymaganych przesłanek – wykrycie okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, mogących mieć wpływ na wynik sprawy, a które istniały przed zakończeniem sprawy. Biorąc pod uwagę powyższe, trudno przesądzić o możliwości wznowienia postępowania przed sądami administracyjnymi na podstawie nowych orzeczeń Trybunału.

8. PODSUMOWANIE

Polskie sądy administracyjne dysponują ważnym mechanizmem w postępowaniu w sprawach zawisłych przed nimi. Zakres wykorzystania pytania prejudycjalnego nie jest jeszcze znaczący, ale w przyszłości może stanowić istotny instrument w postępowaniu sądowo-administracyjnym. Należy zauważyć, że w p.p.s.a. brakuje bezpośredniego usytuowania tej instytucji, a stosuje się do niej, jak to wynika z wyroków Naczelnego Sądu Administracyjnego, a także treści postanowień wojewódzkich sądów administracyjnych, odpowiednio przepisy dotyczące pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego. Sądy słusznie, korzystając z prymatu prawa unijnego nad regulacjami krajowymi, uzupełniły zaniedbanie ustawodawcy.

⁵⁷ Dz.U. z 2000 r., nr 98, poz. 1071, ze zm.

⁵⁸ Dz.U. z 2005 r., nr 8, poz. 60, ze zm.

Mając na uwadze linię orzeczniczą polskich sądów administracyjnych oraz głosy doktryny można przypuszczać, że pytania prejudycjalne staną się narzędziem często wykorzystywanym do realizacji zasad rządzących prawem unijnym, a wyrok Trybunału z dnia 18 stycznia 2007 r.⁵⁹ – początkiem nowego etapu rozwoju sądownictwa administracyjnego. Najczęściej podnoszonymi w polskich pytaniach prejudycjalnych były kwestie związane z interpretacją przepisów prawa podatkowego (ponad 30 wniosków).

PRELIMINARY QUESTIONS AND POLISH ADMINISTRATIVE COURTS

Summary

Since 1 May 2004 Poland was obligated to adopt rules of the European Union law (*acquis communautaire*). Domestic courts must apply appropriate regulations to two different legal orders. Cooperation with European Court of Justice (ECJ) could be the best solution to achievement of treaties obligations and national law. One of the most popular methods, provided for article 234 Treaty establishing the European Community, are preliminary questions.

In accordance with European jurisdiction, Polish administrative courts could use this mechanism to adjudicate. In many situations courts have to refer to the ECJ for a preliminary ruling on a question on the interpretation of European Union law. On the other hand some cases should be decided by domestic jurisdiction, but even then ECJ is obligated to present his point of view.

Although a litigant party could not influence on court he can use regulations provided by domestic legal procedure, for example he can lodge a complaint against suspension of legal proceedings. Putting preliminary questions into practice shows how consequences will bear on parties' Europeanization of domestic law.

BIBLIOGRAFIA

Dausen M. A., *Das Vorabentscheidung nach Artikel 177 EG-Vertrag*, München 1995
Dauter B., Gruszczyński B., Kabat A., Niezgódka-Medek M., *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, Kraków 2006

⁵⁹ Wyrok Trybunału z dnia 18 stycznia 2007 r. w sprawie C-313/05, *Maciej Brzeziński przeciwko Dyrektor Izby Celnej w Warszawie*, European Court Reports 2007, s. I-00513.

- Domańska A., *Wystąpienie sądu krajowego z pytaniem prejudycjalnym w sprawach administracyjnych*, [w:] *Pytanie prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich*, red. M. Wąsek-Wiaderek, E. Wojtaszek-Mik, Warszawa 2007
- Korniłowicz M., *Orzeczenia prejudycjalne Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich*, [w:] *Wymiar sprawiedliwości Unii Europejskiej. Wybrane zagadnienia*, red. M. Perkowski, Warszawa 2003
- Mik C., *Zasady ustrojowe prawa wspólnotowego a polski porządek konstytucyjny*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 1
- Piontek E., *Doktryna acte clair a interpretacja i stosowanie prawa wspólnotowego w państwach Unii Europejskiej*, [w:] *Prawo polskie a prawo Unii Europejskiej*, red. E. Piontek, Warszawa 2003
- Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi*, red. R. Hauser, M. Wierzbowski, Warszawa 2015
- Scheuring K., *Orzeczenie w trybie prejudycjalnym, praktyczne rozważania na podstawie art. 234 TWE*, [w:] *Stosowanie prawa wspólnotowego w prawie wewnętrznym z uwzględnieniem prawa polskiego*, red. D. Kornobis-Romanowska, Warszawa 2004
- Skrzydło J., *Konieczne zmiany w prawie polskim w perspektywie współpracy sądów polskich z Trybunałem Wspólnot*, „Państwo i Prawo” 1996, z. 8
- Stefanicki R., *Procedura orzeczenia wstępnego w służbie jednolitej wykładni prawa wspólnotowego (w trybie art. 234 Traktatu)*, „Przegląd Sądowy” 2004, nr 2
- Szacki W., *Doktryna acte clair a interpretacja i stosowanie prawa wspólnotowego w państwach Unii Europejskiej*, [w:] *Szkice z prawa Unii Europejskiej*, t. I: *Prawo instytucjonalne*, red. E. Piontek, A. Zawidzka, Kraków 2003
- Taborowski M., *Pojęcie „sąd” lub „trybunał” w rozumieniu art. 234/177 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską*, [w:] *Szkice z prawa Unii Europejskiej*, t. I: *Prawo instytucjonalne*, red. E. Piontek, A. Zawidzka, Kraków 2003
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz*, t. III, red. A. Wróbel, Warszawa 2012
- Wojtaszek-Mik E., *Funkcja instytucji pytań prejudycjalnych*, [w:] *Pytanie prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich*, red. M. Wąsek-Wiaderek, E. Wojtaszek-Mik, Warszawa 2007
- Wróbel A., *rytania prawne sądów państw członkowskich do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (Sądu Pierwszej Instancji)*, [w:] *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, red. A. Wróbel, Kraków 2005

Orzecznictwo

- Wyrok Trybunału z dnia 24 czerwca 1968 r. w sprawie 29/68, *Milchkontor przeciwko Hauptzollamt Saarbrücken*, European Court Reports 1969, s. 165
- Wyrok Trybunału z dnia 16 czerwca 1970 r. w sprawie 31/68, *SA Chanel przeciwko Celpelia Handelsmaatschappij NV*, European Court Reports 1970, s. 404
- Wyrok Trybunału z dnia 21 lutego 1991 r. w sprawie C-143/88 i C-92/89 *Zuckerfabrik Süderdithmarschen AG przeciwko Hauptzollamt Itzehoe, Zuckerfabrik Soest GmbH v. Hauptzollamt Paderborn*, European Court Reports 1991, s. I-415
- Wyrok Trybunału z dnia 16 lipca 1994 r. w sprawie 6/64, *Costa przeciwko Ente Nazionale Energia Elettrica*, European Court Reports 1964

- Wyrok Trybunału z dnia 9 grudnia 1965 r. w sprawie 44/65 *Hessische Knappschaft przeciwko Maison Singer et Fils*, European Court Reports 1965, s. 00965
- Wyrok Trybunału z dnia 3 lutego 1977 r. w sprawie 52/76, *Ligi Benedetti przeciwko. Munari F.LLi.s.a.s.*, European Court Reports 1977, s. 163
- Wyrok Trybunału z dnia 17 maja 1994 r. w sprawie C-186/90, *Giacomo Durighello przeciwko Istituto Nazionale Della Provvidenza Sociale*, European Court Reports 1991, s. I-5773
- Wyrok Trybunału w połączonych sprawach 28-30/62, *Da Costa en Schaake NV, Jacob Meijer NV, Hoechst-Holland przeciwko Netherlands Inland Revenue Administration*, European Court Reports 1963
- Wyrok Trybunału z dnia 16 stycznia 1973 r. w sprawie 166/73, *Rheinmühlen-Düsseldorf przeciwko Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, European Court Reports 1974, s. 00033
- Wyrok Trybunału w sprawie 283/81 *Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v. Ministry of Health*, European Court Reports 1982, s. 3415
- Wyrok Trybunału w sprawie 126/80, *Maria Salonia przeciwko Giorgio Poidomani and Francesca Goglio*, European Court Reports 1981, s. 1563
- Wyrok Trybunału z dnia 22 października 1987 r. w sprawie 314/85, *Foto-Frost przeciwko Hauptzollamt Labeck Ost*, European Court Reports 1987
- Wyrok Trybunału z dnia 30 marca 1993 r. w sprawie C-24/92, *Pierre Corbiau przeciwko Administration des Contributions*, European Court Reports 1993, s. I-1277
- Wyrok Trybunału z dnia 20 października 1993 r. w sprawie C-10/92, *Maurizio Balocchi przeciwko Ministero delle Finanze dello Stato*, European Court Reports 1993, s. I-5105
- Wyrok Trybunału z dnia 19 października 1995 r. w sprawie C-111/94, *Job Centre Coop. ARL*, European Court Reports 1995, s. I-3361
- Wyrok Trybunału z dnia 6 lipca 2000 r. w sprawie C-407/98, *Katarina Abrahamsson and Leif Andersson przeciwko Elisabet Fogelqvist*, European Court Reports 2000, s. I-5539
- Wyrok Trybunału z dnia 21 marca 2000 r. w sprawie C-110/98 do C-147/98 *Gabalfrisa SL i inni przeciwko Agenda Estatal de Administration*, European Court Reports 2000, s. I-01157
- Wyrok Trybunału z dnia 29 listopada 2001 r. w sprawie C-17/00, *Dorsch Consult Ingenieuresellschaft mbH v. Bundesbaugesellschaft Berlin mbH*, European Court Reports 1997, s. I-4961
- Wyrok Trybunału z dnia 29 listopada 2001 r. w sprawie C-17/00, *F. de Coster przeciwko College des Bourgmestre et Echevins de Watermael-Boitsfort*, European Court Reports 2001, s. I-09445
- Wyrok Trybunału z dnia 30 września 2003 r. w sprawie C-224/01, *Gerhard Köbler przeciwko Republik Österreich*, European Court Reports 2003, s. I-10239
- Wyrok Trybunału w sprawie C-453/00 *Kühne & Heitz NV v. Productschap voor Pluimvee en Eieren.*, European Court Reports 2004
- Wyrok Trybunału z dnia 18 stycznia 2007 r. w sprawie C-313/05, *Maciej Brzeziński przeciwko Dyrektor Izby Celnej w Warszawie*, European Court Reports 2007, s. I-00513

KEYWORDS

Supreme Administrative Court, preliminary rulings, Court of Justice of European Union

SŁOWA KLUCZOWE

Naczelny Sąd Administracyjny, pytania prejudycjalne, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej